Müşahhâs Bir Sahafîlik Örneği: Nâsiruddîn el-Elbânî 3. Bölüm

Vahhâbîlerin hadîsdeki mesnedi Nâsiruddîn el-Elbânî 3. Bölüm

Elbânî'nin hadisçiliği

Nasıruddin el-Elbânî'ye yöneltilen tenkitlerin en fazla yoğunluk teksif ettiği alanın kuşkusuz hadis alanı olduğunu söyleyebiliriz. Elbânî'nin hadisle uğraşıyor veya en azından o sahaya daha fazla ağırlık veriyor olmasından kaynaklanan bu durum Elbânî adına da gayet doğal gözükmektedir. Muarızları kimi zaman hadis alanındaki hususi bir mevzuyla ilgili müstakil risale çapındaki eserlerle reddetmişlerdir görüşlerini[1], kimi zamansa hadis ilmi alanındaki dirayet zaafına yönelik ciltli kitaplar yazarak.[2]

Muarızları kendisini daha çok sahafî olması yönüyle eleştirmişlerdir. Yapılan eleştirilere göre Elbânî ufak yaşta Elbanyâ'dan babasıyla arap diyarına gelerek Dımeşk'e yerleşmiştir. Dördüncü sınıfa kadar okumuş, ders görmüştür. Bundan sonraki süreçte babası kendisine Kur'an-ı Kerim'in okunuşu, tecvid, Sarf ilimlerini okutarak nebzeten de Hanefi fıkhı okutmuştur. Sonrasında babasının arkadaşlarından Said el-Burhânî'den Hanefi fıkıh kitaplarından Merâki'l-felâh'ı ve biraz da belağat okumuştur.[3] Bunun dışında onun Muhammed Behcet el-Baytar'ın derslerine de devam ettiği belirtilmektedir.[4]

Elbânî'nin hadisle iç içe olması Şam'da bulunan el-Mektebetu'z-Zahîriyye'deki mahtutları incelemesiyle olmuştur. Elbânî buradaki bir odaya kapanarak kendisini kitapların incelenmesi ve mütalaasına vermiştir. Hadisteki birikimi buradaki mutalaalardan kesp ettikleridir. Burada elde ettiği birikimi, Elbani'yi kimi zaman kendisini bazı hadis imamlarına denk görme raddesine götürmüş bu sebeple onları tenkit etmiş ve sahih dediklerine zayıf, zafıf dediklerine sahih demek gibi bir takım vartalara düşürmüştür.[5]

Hind diyarının meşhur muhaddislerinden Habiburrahman el-A'zamî Elbânî hakkında yazdığı "el-Elbânî ahtâuhû ve şuzûzuhû" isimli eserinde Elbânî'nin tenkit etmekte çok cesur davrandığını ve bu sebeple kimi zaman Buhari veya Müslim gibi hadis sahasının otoritelerini bile çok basit bir şekilde tevhin edebildiğini söylemektedir. El-A'zamî'ye göre Elbanî bu tavrıyla kendisinin meblağ-ı ilmîsini bilmeyen kişileri etkileyip bu kişilerin onu çok büyük bir hadis üstadı zannetmelerini sağlamaktadır. Öyle ki bazı kere Elbânî hadisle alakalı söylediği bir şey için okuyucusuna "bunu ganimet bil! Bu bilgiyi başka bir yerde bulamazsın" gibi cümleler kurarak hadis alanında otoriterliğini ispata çalışmaktadır.[6]

Nâsır el-Elbânî hiç şüphesiz bu tavrıyla kendisini takip eden, seven, takdir eden kitleyi ciddi anlamda etkilemeyi başarmıştır. O kadar ki onlar kendisini "muhaddisu'l-asr, ferîdu'l-asr" gibi sıfatlarla nitelemektedirler. Gerek hadis sahasında ve gerekse de diğer fenlerde ona karşı ret hüviyeti taşıyan eserleri mütalaa etmeyi dahi fuzle addederek bu çalışmaları iftira yaftasıyla perdelemek istemektedirler. Bu kitle daha ziyade İbn Teymiyye, İbnu'l-kayyim

ve Muhammed b. Abdilvehhab ekolünden etkilenen kişilerdir. Çünkü Elbânî'nin de tesirlendiği ve büyük oranda görüş paralelliği bulunduğu isimler bunlardır.[7] Elbânî'nin etkisinde kalan bu zümre kendisine yönelik reddiye mahiyetindeki çalışmaları da cevapsız bırakmamışlardır.[8]

Mukallitleri tarafından "Asrın muhaddisi" şeklinde nitelenen el-Elbânî'nin hadis ilminde kaynaklara vakıf birisi olmadığını söylemek elbette ki hakkaniyete yaraşmaz. Elbânî kaynakları incelemiş, bu uğurda çaba sarf etmiş ve birçoklarının göstermediği bir gayret göstermiştir. Burası müsellem. Ancak hadis ilmiyle ilgili dirayet kısmında Elbânî'nin çok da iyi olmadığı ortaya koyduğu eserlerden belli olmaktadır. Bu söylediğimizi Hasan b. Ali es-Sekkâf'ın "Tenâkuzâtu'l-Elbâni" sini mukayeseli bir okumaya tabi tutan her gayr-ı mutaassıb kişi görecektir. Hele bir de Mahmud Said Memduh'un te'lif ettiği "el-Beyan ve't-Ta'rîf"i okuyanlar Elbânî'nin dirayetu'l-hadis konusunda hayli eksik olduğunu rahatlıkla gözlemleyeceklerdir. Hayli eksik tabirini kullanmamız, Elbânî'nin tahkiklerindeki kendisini hadis ilminde Hatip el-Bağdâdî, İbnu's-Salah, İbn Hacer gibi hadis otoritelerinden sayma, onları kolayca hataya nispet edebilme gibi tavırlarına nispetledir. Hâdiseye bu çıta üzerinden bakacak olursak Elbanî'nin sözü edilemeyecek derecede eksiklikle malul olduğunu gönül rahatlığıyla söyleyebiliriz.

Hadisenin aslına bakıldığında gerçekten de el-Elbânî bir kısım hadislerin bazı kaynaklarda yer aldığını söylemesine rağmen o hadisi mezkûr kaynakta bulamıyorsunuz. Mesela o "Sıfatu's-salat" isimli eserinde Vail b. Hücr'ün teşehhüdde parmağın kaldırılmasıyla ilgili rivayetin Ebu Davud'da olduğunu söylemesine rağmen Ebu Davud'da böyle bir rivayet yoktur.[9]

Elbânî'nin dirayet yönündeki eksikliği kimi zaman da bazı meşhur kaynaklarda yer alan hadisler için "bu hadisin isnadına vakıf olamadım" demesi şeklinde tezâhür etmektedir. Hadis ilminde bırakın muhaddisu'l-asr olmayı, muhaddis olan birisi için dahi söz konusu olamayacak bu durum Elbânî gibi mukallitleri tarafından hadis alanının bir numarası olarak görülen birisinden nasıl sâdır olabilir? Çünkü biz biliyoruz ki hadis hafızları Kur'an hafızının Kur'anı ezberlemesi ve ayetlere vakıf olması gibi hadislere muttalidirler.[10] Buna göre bizler Kur'an da geçen bir ayeti bilmediğini, bulamadığını, hiç karşılaşmadığını söyleyip aynı zamanda da hıfzının sağlam olduğunu iddia eden kişinin durumunu doğal karşılayabilir miyiz?

Elbânî hadis sahasındaki dirayet eksikliklerine "Bazı râvileri bir kısım yerlerde cerh edip başka yerlerde taz'if etmek, bazı hadislere kimi yerlerde sahih derken farklı bir yerde aynı hadise mevzu, zayıf vs. gibi hükümler vererek devam etmektedir. Bizim bunların tamamını makale çapındaki bir çalışmaya sığdırmamız mümkün değildir. Zaten bu makalenin maksadı da buna matuf değildir.

Netice

Makaleyi kaleme alışımızla maksadımız Nâsıruddin el-Elbânî'nin ilme yönelik hiçbir hizmetinin olmadığı,[11] yaptığı yanlışlarda ve eleştirildiği konularda kasıtlı bir şahsiyet olduğunu ispat etmek tabi ki değildir.

Maksadımız ilmî seviyesi itibarıyla ancak "talibu'l-hadis" yahut "muhibbu'l-

hadis” ünvanına layık görülmesi gereken bir şahsiyetin olduğundan çok daha fazla gösterilerek “Muhaddisu’l-asır” gibi lakaplarla abartıldığını nebzeten de olsa ifade edebilmektir.

Makale, Elbânî’nin bütün şaz görüşlerini ifade etme ve tüm yanlışlarına değinme maksadı taşımadığı için doğal olarak böyle bir iddiamız da söz konusu olamaz. Biz bu makale ile Elbânî’nin bir kısım hatalı görüşlerine işarette bulunmayı kastetmiş bulunuyoruz. Onun için mezkûr görüşlerine yönelik tenkit boyutuna da değinmediğimiz görülecektir.

Kısacası el-Elbânî ilmî sahada gösterildiği konumda olmayan birisidir. Bunun için husûsen akidevi noktalardaki görüşleri ve hadis alanındaki tespitlerine müteyakkız bir edayla yaklaşılmalıdır. Aksi takdirde kör taassubun aşıladığı kabulcü tavırla yaptığımız Elbânî okumalarında bünyeye zararlı şeyleri idhâl etmiş oluruz.

Ve minallahi’l-hidâye ve’t-tevfîk…

“MÜŞAHHÂS BİR SAHAFÎLİK: NÂSİRUDDÎN EL-ELBÂNÎ” İSİMLİ MAKALENİN SONU

---

[1] Bu kısma örnek olarak Abdullah Ğumârî el-Mağribî’nin, Cüz’un fîhi’r-red ale’l-Elbânî”si, Abdülaziz el-Ğumari’nin “Neksu’n-nâkis”i, İsmail el-Ensârî’nin “Tashih-u hadis-i Salati’t-terâvih ‘işrîne rek’aten”i, “İbâhatu’t-tehallî bi’z-zehebi’l-muhallak li’n-nisâ”ı, Bedruddin ed-Dımeşkî’nin “Envâru’l-mesâbîh alâ zulumâti’l-Elbânî fî salâti’t-terâvîh”i ve Hassan Abdü’l-Mennân’ın “Hivâr me’a’l-Elbânî fî münâkaşatin li hadisi’l-İrbâz b. Sâriye”si…

[2] Bu reddiyelerin bir kısmını şöyle sıralayabiliriz: Habiburrahman el-A’zamî, “el-Elbânî ahtâuhû ve şuzûzuhû”sü, Abdullah el-Ğumârî’nin “İrğâmu’l-mübted’i’l-ğabî” si, Ebu’l-fazl İbnu’s-sıddîk’ın “el-Kavlu’l-mukni’ fi’r-reddi ale’l-Elbânî el-mübtedi”si, Ahmed Abdülgafur Attar’ın “Veyleke âmin tefnîdu ba’zi ebâtîl-i Nasır el-Elbâni”si, Mahmud Said Memduh’un “Tenbîhu’l-müslim ilâ taaddi’l-Elbânî alâ sahih-i Müslim”i, ve “et-Ta’rîf bi evhâmi men kasseme’s-sünene ilâ sahihin ve daîf”i ve “Vusûlu’t-tehânî” si, İsmail el-Ensârî’nin “Taakkubât alâ silsileti’l-ehâdîsi’d-daîfe ve’l-mevdû’a”sı, Hasan b. Ali es-Sekkâf’ın “Tenâkuzatu’l-elbâni”si, Es’ad Sâlim Teyyim’in “Beyânu evhami’l-Elbânî”si, Abdullah el-Hererî’nin “et-Taakkubu’l-hasîs alâ men ta’ane fi ma sahha mine’l-hadis”i ve “Nusretu’t- taakkubi’l-hasîs alâ men taane fi ma sahha mine’l-hadis”i, …

[3] Adil Kâzım Abdullah, a.g.e., s. 9

[4] İbrahim Hatipoğlu, Nasıruddin el-Elbânî mad. D.İ.A, XXXII/403, 2006, İstanbul

[5] Abdullah Ğumârî el-Mağribî, Cüz’un fîhi’r-red ale’l-Elbânî, Daru’l-meşâri’, 2004, B.II

[6] Habiburrahman el-A'zamî, "el-Elbânî ahtâuhû ve şuzûzuhû", I/9

[7] Elbânî'nin Selefî camiaya olan sempatisi M. Reşit Rıza'nın "Mecelletu'l-menâr"daki yazılarını okumasıyla başlamıştır.

[8] Bunlardan elimizde bulunanlar şunlardır: Selim el-Hilâli- Ali Hüseyn Ali Abdülhamid'in "er-Reddu'l-ilmî alâ Habibi'r-Rahman el-A'zamî" isimli iki ciltlik çalışma. (el-Mektebetu'l-İslâmiyye, Amman, Ürdün, 1404, B.I. Bu eser Habiburrahman el-A'zamî'nin "el-Elbânî ahtâuhu ve şuzûzuhû" isimli esere ret olarak yazılmıştır. Ali b. Hasen b. Ali'nin "er-Reddu'l-burhânî fi'l-intisâri li'l-allâmeti'l-muhaddisi'l-imâm eş-Şeyh Muhammed Nasıruddin el-Elbânî"si, Amr Abdülmün'im Selîm'in "Difâen ani's-Selefiyye"si…, Mektebetu's-Sahâbe-Mektebetu't-tâbi'în, 1999, B.IV

[9] Hasen b. Ali es-Sekkâf, Tenâkuzâtu'l-Elbânî, I/18-19

[10] Bundan dolayıdır ki bir hadis hafızı her hangi bir rivayet hakkında "Ben bunu bilmiyorum" deyip de o hadisi bildiğini söyleyen başka bir hadis hafızı kendisine itiraz da bulunmadığı sürece sırf bu sözü dahi hadisin mevzu olması için yeterli bir gerekçe olabilmektedir. Bkz. Abdülfettâh Ebû Gudde, el-Masnû' fî ma'rifeti'l-hadîsi'l-mevzû', Daru'l-beşâiri'l-İslâmiyye, 2005, B.VI, s. 45

[11] Yeri gelmişken Elbânî'nin çalışmalarından bir kısmını şöyle sıralamamız mümkündür: "et-Ta'lîkatü'l-hisân alâ sahih-i İbn Hibbân" (12 cilt), "et-Ta'lîkâtu'r-radiyye ale'r-Ravdati'n-nediyye" (3 cilt), "Silsiletu'l-ehâdîsi's-sahîha" (7 cilt), "Silsiletu'l-ehâdîsi'd-daîfe ve'l-mevdû'a" (14 cilt), "Za'îfu'l-edebi'l-müfred","Sahîhu't-terğîb ve't-terhîb" (3 cilt), "Za'îfu't-terğîb ve't-terhîb" (2 cilt), "Muhtasaru sahîhi'l-buhârî" (4 cilt), "İrvâu'l-ğalîl fî tahkik-i fî tahrîc-i ehâdîs-i Menâri's-sebîl"(9 cilt), "Sahîhu'l-Câmi'i's-Sağîr ve ziyadetuhû", "Sahîhu'l-edebi'l-müfred", "Difâ' ani'l-hadîsi'n-Nebevî", "Vucûbu'l-ahz bi hadisi'l-âhâdi fi'l-akîde", Nasbu'l-menâcîk li nesf-i kıssati'l-ğarânîk, Ğâyetu'l-meram fî tahrîc-i ehâdisi'l-helali ve'l-harâm, "Ulûmu'l-hadîs", "Sıfatu salâti'n-nebiy", "Hutbetu'l-hâce", "Cilbâbu'l-mer'eti'l-müslime", "Temâmu'l-minne fi't-ta'lîk-i alâ fıkhi's-sünne", "Telhîsu ahkâmi'l-cenâiz", Tahrîcu ehâdis-i müşkileti'l-fakr", "Tahrîcu ehâdisi fedâili'ş-Şâm", "ez-Zebbu'l-ahmed an müsnedi'l-imam Ahmed", "el-İsrâ ve'l-mi'râc ve zikru ehâdîsihâ",İzâletu'd-dehşi ve'lveleh",el-Ecvibetu'n-nâfi'a an es'ileti lecneti'l-câmi'a…